

23 Odzyskanie niepodległości

WYMAGANIA WYNIKAJĄCE Z PODSTAWY PROGRAMOWEJ

XXVIII. Odrodzenie państwa polskiego po I wojnie światowej. Uczeń:

1) omawia formowanie się centralnego ośrodka władzy państwowej – od październikowej deklaracji Rady Regencyjnej do Małej konstytucji

CELE LEKCJI

Uczeń:

ZNA

- daty: 1918, 6/7 XI 1918, 10 XI 1918, 11 XI 1918, 1919, 10 II 1919, 20 II 1920,
- postacie: Jędrzeja Moraczewskiego, Ignacego Paderewskiego, Ignacego Daszyńskiego,
- ugrupowania rywalizujące o władzę na ziemiach polskich,
- najważniejsze postanowienia Małej konstytucji.

ROZUMIE

- pojęcia: Rada Regencyjna, Sejm Ustawodawczy, Mała konstytucja, Polska Organizacja Wojskowa, lewica, prawica, Prezydent Ministrów,
- wpływ Józefa Piłsudskiego na uspokojenie sytuacji na ziemiach polskich,
- zagrożenia wynikające z istnienia rządu Jędrzeja Moraczewskiego,
- wpływ jednostki na losy państwa na przykładzie postaci Józefa Piłsudskiego.

POTRAFI

- omówić sytuację międzynarodową i jej wpływ na wydarzenia na ziemiach polskich jesienią 1918 r.,
- opisać działalność ugrupowań rywalizujących o władzę na ziemiach polskich,
- opisać okoliczności, w jakich doszło do odrodzenia państwa polskiego,
- wskazać na mapie miejsca powstania pierwszych ośrodków władzy państwowej,
- przedstawić okoliczności powołania rządu Ignacego Daszyńskiego,
- wyjaśnić, co się wydarzyło 11 listopada 1918 r.,
- omówić działalność rządu Jędrzeja Moraczewskiego,
- dokonać charakterystyki ustroju państwa polskiego na podstawie Małej konstytucji.

CZAS ZAJĘĆ

1 godzina lekcyjna.

I. Wprowadzenie

Przypominamy główne postulaty orientacji proaustriackiej i prorosyjskiej, a także główne wydarzenia związane z udziałem Polaków w walkach podczas I wojny światowej.

II. Rozwinięcie

W formie krótkiego wykładu przedstawiamy sytuację panującą na ziemiach polskich pod koniec 1918 r. Zwracamy uwagę na skutki I wojny światowej, a zwłaszcza na upadek wszystkich trzech państw zaborczych i powstanie niepodległego państwa polskiego. Wyjaśniamy też, jakie oczekiwania względem Polski miały niektóre państwa ententy.

W nawiązaniu do działalności politycznej Polaków w tym okresie przedstawiamy obozy polityczne, które pretendowały do przejęcia władzy w nowo powstałym państwie polskim. Akcentujemy rosnącą w społeczeństwie polskim niepewność co do relacji między tymi ośrodkami i tego, jak zakończy się proces formowania pierwszej władzy niepodległego państwa.

Rozdajemy karty pracy ► [PDF](#). Informujemy, że zadaniem uczniów będzie wykonanie gazetki zawierającej najważniejsze informacje o wydarzeniach, do jakich doszło w listopadzie 1918 r.

Uczniowie czytają podrozdział *Odrodzenie państwa* (s. 171–173) i uzupełniają artykuły. Po upływie wyznaczonego czasu prosimy chętne osoby o odczytanie pełnej treści artykułów.

Podczas odczytywania przez uczniów artykułów wskazujemy na mapie ściennej ośrodki władzy kształtujące się na ziemiach polskich pod koniec 1918 r., a także zasięg ich oddziaływania.

Analizując ilustrację Marszu Niepodległości i znajdujący się przy niej podpis (s. 172), prosimy uczniów, aby opisali uczucia uczestników tego wydarzenia.

Wyjaśniamy, że świętowaniu niepodległości po ponad stu latach niewoli towarzyszył ogromny wysiłek w tworzeniu organizacyjnych struktur państwowych.

W ramach zadania dodatkowego możemy zachęcić uczniów do stworzenia listy uczestników tego marszu spośród postaci historycznych zaangażowanych w walkę narodowowyzwoleńczą od końca XVIII do początków XX w. Będzie to okazja do przypomnienia najważniejszych wydarzeń związanych z walką o niepodległość.

Korzystając z treści podrozdziału *Polska republika* (s. 173–174), przedstawiamy proces formowania się pierwszej władzy państwa polskiego.

Opisujemy okoliczności przejęcia władzy politycznej przez Józefa Piłsudskiego, powołanie przez niego rządu Jędrzeja Moraczewskiego, ustanowienie Republiki Polskiej i utworzenie urzędu Tymczasowego Naczelnika Państwa.

Opisując okoliczności utworzenia urzędu Tymczasowego Naczelnika Państwa, odwołujemy się także do tekstu źródłowego i zamieszczonych pod nim pytań. Po odczytaniu go pytamy uczniów o zakres uprawnień Naczelnika Państwa, jaki wynika z tego dokumentu.

Następnie omawiamy dokonania rządu Moraczewskiego. Zwracamy uwagę na zagrożenie jedności władzy w państwie wynikające z lewicowego charakteru tego rządu. Sprzeciwiali mu się bowiem zwolennicy obozu narodowego, państwa ententy zaś traktowały go niechętnie.

Wyjaśniamy, że wobec zagrożenia wewnętrznym konfliktem o władzę Józef Piłsudski zdecydował się na dialog z obozem narodowym. Jego efektem było utworzenie rządu Ignacego Paderewskiego, który został zaakceptowany przez wszystkie strony – lewicę, obóz narodowy i państwa ententy.

Tę część lekcji warto wzbogacić dodatkowymi informacjami na temat pozapoli-
tycznej działalności Ignacego Paderewskiego opisanej w biogramie.

W ramach podsumowania procesu kształtowania się centralnego ośrodka władzy w państwie polskim prezentujemy okoliczności zebrania się Sejmu Ustawodawczego, uchwalenia Małej konstytucji oraz główne założenia ustrojowe wprowadzone przez ten dokument. Rozdajemy uczniom fragmenty konstytucji i zadajemy pytanie:

- Jakie uprawnienia otrzymał Józef Piłsudski od Sejmu Ustawodawczego?

III. Podsumowanie

Zachęcamy uczniów do podjęcia oceny działań Polaków, a zwłaszcza Józefa Piłsudskiego w pierwszych miesiącach niepodległości. W tym celu wykorzystujemy arkusz analizy SWOT.

Po zakończeniu analizy zachęcamy uczniów do dyskusji nad wpływem jednostki na losy państw i narodów na przykładzie działalności Józefa Piłsudskiego.

Metody kontroli

Ćwiczenie 2 (zeszyt ćwiczeń, s. 55).

Praca domowa

Ćwiczenie 1 (zeszyt ćwiczeń, s. 54).